
[Natura, hàbit i lleis en el camí cap a la virtut]

N'hi ha que pensen que esdevenim bon per natura; n'hi ha que pensen que ho esdevenim per habitud; i encara n'hi ha que pensen que ho esdevenim per ensenyament. Quant a allò que és natural, és evident que no està en el nostre poder; només hi està en alguns afortunats, gràcies a causes divines. Quant al raonament i a l'ensenyament, és clar que no tenen sempre la mateixa força. Certament, cal que l'ànima del deixeble hagi estat prèviament cultivadament per l'habitud, a fi que sàpiga delectar-se¹ i detestar² convenientment, tal com s'esdevé en la terra que ha de nodrir la llavor.

De fet, el qui viu dominat per la passió no s'entendrà de raons que l'en vulguin apartar, ni potser les comprendrà. I com se'l podrà convèncer que canviï si aquest és el seu determini? En general, la passió no cedeix a la raó, sinó a la força. El caràcter ha de tenir, doncs, una predisposició a ser afí a la virtut, a estimar allò que és noble i a detestar allò que és ignominiós.

És difícil, però, de tenir des de jove un recte encaminament cap a la virtut sense haver estat educat sota unes lleis rectes. Viure amb temprança i amb tremp plau a poca gent; i als joves, gens. Per aquest motiu, cal que les lleis regulin la criança i la disciplina, car allò que esdevé habitual deixar de ser penós. Sense dubte, no n'hi ha prou d'haver estat criat i pujat adequadament. També cal que, en fer-nos grans, seguim alguna disciplina i la convertim en habitud. Però, per a fer-ho, necessitem lleis —igual que en tots els afers de la vida— perquè gairebé tothom se sotmet abans a la necessitat que a la raó; abans al càstig que a la bonesa.

—Aristòtil,
Ètica nicomaquea,
Llibre desè, 1179b.
Traducció de Josep Batalla.

¹ agradar.

² avorrir.